

1. Գրեմար ԶՈՐԵՔԵԱՐԹԻ և ՇԱՐԼԱՅ օրերը կը հրատարակուի :
2. Տարեկան բաժանորդացիներն է միայն չորս արծաթ միճիտ կանխիկ վճարելի, թէ մարտադարձիս և իւր արուարձանաց և թէ գաւառաց համար :
3. Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կընդունուի :
4. Տեղական և գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
5. Հատը մէկ դրչ. միճիտ, և կը գտնուի մասնաւորապէս Պահլէ գաւառ Սուճի Պօղոս աղայի խանութը :

Փ Ո Ւ Ն Ո

6. Ծանուցման տողը 3 դրչ. է մէկ անգամի համար : Աւելի աման կըլլայ աւելի անգամներու համար :
7. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն՝ Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան Կ. Պօլիս Պալատ - Բաղար Նաֆիէ խան վերի յարկ թիւ 16 :

ADRESSE
H. S. Adadjjian
Directeur du Journal Armenien
POUNTCHE — 16 Nafie Han. Balouk
Bazar Constantinople.

Թիւ 1466

ՇԱՐՈՒԹ

1880 ԱՊՐԷԼ 19

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ե.

Անցեալները խումբ մը պատուարժան աղգայինք Ղալաթիոյ խորհրդաւրանին մէջ ժողովեցան ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր՝ աղգային ընդհանուր ընկերութիւն մը կազմելու համար. և մասնաւորապէս մը յանձնեցին՝ հիմնական ծրագիր մը խմբագրել : Այժմ այդ ընկերութիւնը կազմակերպուելու վրայ է, Տնօրէնութիւնը չափաւոր անուամբ, հետեւեալ հիմնական ծրագրով :

1. Ընկերութեան նպատակն է Հայոց մտային և նիւթական զարգացման հետամտիլ :

2. Ընկերութիւնս թէ՛ ուղղակի իւր ձեռներկցութեամբ գործելով և թէ՛ համանպատակ աղգային ձեռնարկութեանց գործնական ուղղութիւն տալով՝ իւր նպատակին իրացման կ'աշխատի ընտրանքով :

Աղգային յառաջդիմութեան նպատակելու տեսակետէ ծագեալ թէ՛ զուտ բարեգործական և թէ՛ շահագիտական ամեն ձեռնարկութիւնք՝ Ընկերութեան գործառնութեանց շրջանակին մէջ կը մտնեն անխտիր :

3. Ընկեր կը լինի անխտիր ամեն Հայազգի, որ սեռէ որ լինի, երբ :

Ա. Ընկերութեան կանոնաց հաւանի և համակերպի :

Բ. Առ նուազն մի բաժնեդէն վճարէ անընդհատ :

Կ. Ընկերութեան բաժնեդէինն է տարեկան մէկ քառորդ Օսմանեան ոսկի :

Յ. Մշտնջենաւոր ընկեր կը լինի անոնք՝ որք մէն մի բաժնի համար միանգամ 10 Օսմանեան լիւրա կը վճարեն, և կամ մասնակի վճարմամբ 60 բաժնեդէին վճարելէ յետոյ՝ բաժնեդէնոց վճարումն ընդհատել կը հարկադրին :

6. Ընտրող և ընտրելի են միայն այն ընկերներն, որք :

Ա. Քսան և մէկ տարին լրացուցած լինին :

Բ. Առ նուազն 10 բաժնի տարեկան վճարեն :

7. Մշտնջենաւոր ընտրող և ընտրելի են 21 տարին լրացուցած ընկերներէն այն ընկերք՝ որք միանգամ ընդ միշտ 100 Օսմանեան լիւրա կը վճարեն, և կամ

տարեկան առ նուազն 10 բաժնի շարունակաբար վճարելով, 600 բաժնի վճարելէ յետոյ, բաժնեդէնոց վճարումը չափաւորել կամ ընդհատել իսկ կը հարկադրին :

8. Ընտրող և ընտրելի ընկերներէն անոնք՝ որք տարեկան առ նուազն 10 բաժնի վճարելու անկարող կը լինին, բայց բարոյապէս Ընկերութեան օգտակար հանգամանք կը կրեն, Տնօրէն խորհրդոյ որոշմամբ ընտրութեան և ընտրելիութեան իրաւունքնին կրնան պահել :

Սոյն որոշումը մէկ տարուան համար կը տրուի և կրնայ նորոգուիլ :

9. Ընկերութեան Պատուոյ Անդամ կ'ընտրուին ի ձեռն Տնօրէն խորհրդոյ, այն մերադնեայք և օտարազգիք, որք՝ առ Ընկերութիւնն մատուցած նիւթական կամ բարոյական նպատաներով այդ արժանիքը կ'ստանան :

10. Ընկերութիւնն ունի մի Ընդհանուր Ժողով, մի Համարառու Մարմին և մի Տնօրէն խորհուրդ : Սորա կը գումարին ի Կ. Պօլիս, որ է կեդրոն Ընկերութեան :

11. Ընդհանուր Ժողովը կը կազմուի,

Ա. Ընտրող և ընտրելի ընկերներէն :

Բ. 100 բաժնից հաւաքումն առանց վախարնութեան ստանձնող ընկերներէն :

12. Ընդհանուր Ժողովն որ զԸնկերութիւնը կը ներկայացնէ, կ'ընտրէ՝ ըստ 1467 Յօդուածոյ՝ զՀամարառու Մարմինն, և կը լսէ Ընկերութեան վիճակին վրայ նոյն Մարմնոյն կողմանէ ներկայացեալ տարեկան տեղեկագիրը :

13. Ընդհանուր Ժողովոյ նիստին հրաւերն աղգային լրագրաց միջոցաւ կը հրատարակուի, գտնէ 7 օր յառաջ :

Որոշմունք ներկայից մեծագոյն մասով կը տրուին :

14. Համարառու Մարմինն ի սկզբան 24 անձերէ կը բաղկանայ, զոր Ընդհանուր Ժողովը կ'ընտրէ ընտրելի ընկերաց մէջէն :

Ընդհանուր Ժողովն ի պահանջը հարկին, կրնայ Համար

առու Մարմնոյն անդամոց թիւն մինչեւ 36 աւելցնել, երբեք սոյն թիւն չանցնելու պայմանաւ :

15. Համարառու Մարմինն ամեն տարի 1/5 չափով կը նորոգի :

16. Համարառու Մարմինն Ընկերութեան Տնօրէն խորհրդոյն ընտրութիւնը կը կատարէ, ըստ 1497 Յօդուածոյ, և նորա գործառնութեանց վերին հսկողութիւնն ու համարառութիւնը կրնէ :

17. Համարառու Մարմինն երբեք անձերէ բաղկացեալ Հաշուեքննիչ Յանձնախումբ մի կ'ընտրէ, պաշտօն տալով նմա՝ Տնօրէն խորհրդոյ կողմանէ ներկայացեալ հաշուեցոյցը քննել և զայն հաշուետւումարաց հետ բաղդատել :

18. Տնօրէն խորհուրդն 12 անձերէ կը բաղկանայ, որք 25 տարին լրացուցած ըլլալու են :

19. Տնօրէն խորհրդոյ անդամք հետեւեալ կերպով կ'ընտրուին :

Համարառու մարմինը 12 անձ կ'ընտրէ, որք իրենց մէջէն 3 անձ կ'ընտրեն. այս 3 անձինք միախառով ուրիշ 3 անձ եւս կ'ընտրեն, որով կը լինին 6. սոյն 6 անձինք միանալով 6 անձ եւս կ'ընտրեն, որով կ'լինին 12 : Սոյն 12 անդամք, որք զՏնօրէն խորհուրդը կը կազմեն, իրենց ընտրութիւնն ու կազմութիւնը կը տեղեկագրեն առ Համարառու Մարմինն :

20. Տնօրէն խորհուրդն Ընկերութեան գործոց պահանջման համեմատ Գիւաններու կը բաժնուի, և ընդհանուր ընկերաց մէջէն արժան դատած անձինքն ի գործակցութիւն կը հրաւիրէ ի հարկին :

21. Տնօրէն խորհուրդն ամեն երկտարին 1/5 չափով կը նորոգի :

22. Ընկերութեան վարչութիւնն յանձնուած է բացարձակապէս Տնօրէն խորհրդոյ, որ լիազօր իրաւասութեամբ կը վարէ զայն, պարագայից պահանջման համեմատ թոշակաւոր պաշտօնէից միջոցաւ. որպիսիք են վարիչ, Գարտուղար, Գանձապետ, և այլն :

23. Ընկերութեան գանձուն նկատմամբ Տնօրէն խորհրդոյ անդամք հաւաքաբար պատաս

խանատու են. ուստի զայն ապահովելու միջոցները Տնօրէն խորհուրդն իւր յարմար դատած եղանակաւ կը կարգադրէ :

24. Տնօրէն խորհուրդն որեւէ պատճառաւ իրմէ պակասած անդամոց ինչպէս և ըստ 2177 յօդուածոյ երկտարին մի անգամ նորոգելի 1/5 մասին տեղ նոր ընտրութիւններն ինքն կը կատարէ անյապաղ, մնացեալ անդամներով : Իսկ, այն պարագային մէջ յորում մնացեալ անդամոց թիւը 6 էն պակաս կը լինի, Տնօրէն խորհուրդն ամբողջ լուծեալ կը Համարուի, և համարառու Մարմնոյ կողմէն՝ ըստ 1497 յօդուածոյ՝ նորը կ'ընտրուի :

25. Տնօրէն խորհրդոյ նիստերը պարբերաբար կը գումարին, իւր ներքին կանոնադրին համաձայն, զոր ինքն կը խմբագրէ : Իւրաքանչիւր նիստի ներկայ գտնուող անդամք այցելագիրն մը կ'ընդունին, որոյ քանակութիւնը Համարառու Մարմինը կ'որոշէ, իւրաքանչիւր տարի Ընկերութեան վիճակին համեմատ :

26. Մի և նոյն անձը թէ՛ Տնօրէն խորհրդոյ և թէ՛ Համարառու Մարմնոյն անդամ չկրնար ըլլալ :

27. Անձնիւր թոշակաւոր պաշտօնեայ պարտի անդամ լինիլ Ընկերութեան, բայց ոչ Տնօրէն խորհրդոյ կրնայ անդամակցիլ և ոչ ալ Համարառու Մարմնոյ : Եւ երբ Տնօրէն խորհրդոյ կամ Համարառու Մարմնոյ անդամներէն մին պաշտօնի կոչուի և զայն ընդունի, կը դադրի նոյնհետայն անոնց անդամակցութենէն :

28. Ընկերութեան վարիչը Տնօրէն խորհրդոյ նիստերուն ներկայ կը գտնուի խորհրդակից ձայնով :

29. Ընկերութեան պաշտօնեաներն իրենց ամսական թոշակէն զատ՝ Ընկերութեան ընդհանուր հասոյթէն մաս մը կ'ընդունին, իւր վարձատրութիւն, որոյ քանակութիւնը Տնօրէն խորհուրդը կ'որոշէ :

30. Ընկերութեան նպատակին գործակցելու փափաքողներ գրտնուած քաղաքաց մէջ տեղական

սկիւզներ կամ գործակալութիւններ կրնան կազմուիլ, որք կեդրոնին ճիւղերն ըլլալով, անկէ կը հաստատուին և յամենայնի անոր ստորադասեալ կը լինին:

31. Տնօրէն խորհրդոյ կողմանէ խմբագրեալ մասնաւոր կանոնադրութիւն մը կը դիմէ ճիւղերուն իրաւասութեան ու յարաբերութեանց սահմանն, ըստ տեղական հանգամանայ:

32. Գաւառաց մէջ հաստատեալ ակումբները կրնան իրենց երկրին հանգամանայ համաձայն՝ ստորաբաժանում՝ առաջարկել տարեկան բաժանորդագրոյն նշկատմամբ, և Տնօրէն խորհրդոյն հաւանութիւնն ստանալէ ետեւ զայն գործադրել:

33. Ընկերութեան մուտքը կը դոյանայ ընկերաց ամսական բաժանորդագրութեան, բարեպաշտական նուէրներէ, կտակներէ և բարեգործական ուրիշ հաստատութեանց սահմանած հասուծից աղբիւրներէ:

34. Ընկերութեան տարեկան ամբողջ հասոյթն իւր նպատակին համար պատուելի է, ի բաց առեալ:

Ա. կտակներն ու պայմանաւոր նուէրներն, որք կտակողին ու նուիրողին կամաց համեմատ կը գործածուին:

Բ. Ընդհանուր հասութից 10 օր, որ ընկերութեան գոյութեան նիւթական ապահովութիւն մը ըլլալու համար իբր գումարադրութիւն կապահով անձակեցի:

35. Ընկերութիւնս, առ ի դիւրութիւն գործոց վարչութեան և բաժնեգնաց հաւաքման, իւր կազմակերպութեան համար՝ անմիջական ստորադասութեամբ տանտեակի գրութիւնն ընդունած է:

36. Ընկերութեան կանոնաց անհամաձայն վարմունք ունեցող և իւր անդամակցութեամբն ընկերութեան վնասակար եղող անձը կը մերժուի ընկերութեան մասնակցութենէն, համարառու մարմնոյն Գիւանին և Տնօրէն խորհրդոյն համաձայն որոշմամբ:

37. Հրաժարեալ կամ մերժեալ անդամակցը թէ՛ անհատաբար և թէ՛ հաւաքաբար՝ Ընկերութեանն ո՛ր և է տեսակ պահանջում ընելու իրաւունք չունին:

38. Ընկերութեան գոյութիւնն իւր անխափան յարատեւութեան մէջ լինելով, ոչ ոք իրաւունք պիտի ունենայ նորա գաղափարով կամ լուծումն առաջարկելու: Եւ եթէ երբէք անակնունդի կամ անդիմադրելի պատճառներով Ընկերութիւնը լուծուի, անոր համայն ստացուածքն ու դոյքն՝

սողոքային մանկաւոյն դարգացմանն յատկացնելու պայմանաւ՝ Հայոց Ազգային կեդրոնական վարչութեան պիտի յանձնուին, իրենց բոլոր ամբողջութեամբ:

39. Ներկայ կանոնադրութեան բարեփոխութիւնն այն ատեն միայն կ'ընդունուի, երբ Տնօրէն խորհրդոյ և Համարառու Մարմնոյն զատ զատ մեծամասնութիւնն ստանայ, իւրաքանչիւրն ունենալով նախաձեռնութեան իրաւունք:

40. Կանոնադրական բարեփոխութեան վերաբերեալ խնդիր մը՝ որ Տնօրէն խորհրդոյ կամ Համարառու Մարմնոյն կողմանէ մերժուի միանգամայն, կրնայ վեց ամիս յետոյ նորէն առաջարկուիլ:

Փանի մ'օր յառաջ հրատարակեցին ազգային ու օտարազգի լրագրաց ոմանք, թէ Հռոմայ Պապը 5,000 ֆր. զրկած է սովելոց համար առ Ս. Պատրիարք Հայոց կամ առ կեդր. յանձնաժողովը մեր: Մեր այսօր կհրատարակեմք, թէ արդարեւ Հռոմայ Պապը 5,000 ֆր. զրկեր է, բայց ոչ թէ առ Ս. Պատրիարք Հայոց կամ առ կեդր. յանձնաժողովը մեր, այլ՝ առ նուիրակն իւր, և նա ալ Գեր. Հասունի յանձներ է, և նա ալ Տիգրանակերտ զրկեր է Մուսուլի ու Մէրտինի սովեալ ժողովրդեան հասուցանելու համար, որ հռոմէական են: Յետ այսորիկ, ծանուցուեր է մեր կեդր. յանձնաժողովին: Կյիշեն անշուշտ մեր աղնիւ ընթերցողք, թէ տակաւին անցեալ շաբթու ծանուցինք՝ մեր կեդրոնական յանձնաժողովին կողմանէ 350 լիւր յատկապէս Մուսուլի և Մէրտինի հռոմէական ազգայնոց համար զըրկուելն, բաց ի ուրիշ անդամներ ամենայն անխտրութեամբ ուրիշ տեղեր ալ գումու պարէն զըրկուելն: Դո՛հ եմք մեր կողմանէ եղած անխտրութեան վրայ, և տարակոյս չունիմք թէ այսպէս կշարունակուի: Սակայն կցանկամք որ Հասուն Էֆէնտի և այլք եւս այսպէս անկեղծ անխտրութեամբ վարուին, և խօսքերն համապատասխանեն գործոց: Չեմք ուզեր ասկէց աւելի դրել այս խնդրոյն վրայ. եղելութիւնն արդէն ըսվ կխօսի:

— Յունաց Ս. Պատրիարքը հետեւեալ խնդրոյն համար մեր Ս. Պատրիարք Հօր միջնորդութիւնը խնդրած ըլլալով, Նորին Սրբազնութիւնը յանձնարարական գրեց Գաղատիոյ առաջնորդական տեղապահ Գեր. Տ. Գեորգ վարդապետի և Տօնէլեան մեծ. Մեքեն Էֆէնտիի - Եօզղատի Պօղոս քա.

զաքի Թաշլը դիւղի յոյն ժողովրդեան և կեսարացի Լազար օղլու Լազարի մէջ արտօրէից վերաբերեալ վէճ մը ծագեր, և տեղոյն վերաբնութեան ստեանէն վճիռ արուեր է, բայց Բ. Գուռն օրինաւոր չլանելով վերստին քննութեան համար Գաղատիոյ կառավարութեան յանձնարարք է: Կերեւայ, որ խնդրոյն մէջ յոյն ժողովրդեան ունեցած իրաւունքներն ըստ արժանոյն պաշտպանուած չեն, և մասնաւոր մէկը կ'ընայ իւր շահուն զոհել հասարակաց իրաւունքն:

— Մայրաքաղաքիս ամերիկեան հիւպատոսին տիկինը՝ որ մըսադէր է եղեր վիճակահանութեան եղանակաւ նպաստ ընել սովելոց, լսելով թէ մեր կեդրոնական յանձնաժողովը մէջ ալ այնպիսի խորհուրդ մը կ'ըլլայ՝ լուր զրկեր է առ յանձնաժողովը, փափաք յայտնել է միանալ այս մասին, և սկսեր է բանակցիլ: Տիկինը սովել ժամանակ Թուրքիա գտնուած ըլլալով, անձամբ տեսեր է թէ սովելն անհրաժեշտ հետեւանքն եղող հիւանդութիւնք առաւել քան զսովել մահաբեր են, և յայնժամ յիշեալ երկրին մէջ 25,000 ի չափ մարդիկ զոհ գացեր են:

Այժմ սովեալ դաւառներն տեղ տեղ հիւանդութիւնք երեւան եւեր են արդէն:

— Սովելոց կեդրոնական յանձնաժողովը անդամակցութենէ հրաժարեր է Շաշեան մեծ. Պօղոս Էֆէնտի՝ անձնական տկարութեան պատճառաւ, որ յանձնաժողովը մէջ ունեցած ծանր աշխատութեանց արդիւնքն է: Յանձնաժողովը չէ ընդուներ, և նկատելով որ կ'ընթանէ, հարկադրեւ է՝ դռնէ մէկ ամսուան համար հանգստեան ժամանակ տալ:

— Ազգանուէր - Հայուհեաց ընկերութեան ընդհանուր ժողովը վերջին չըջանի փախման նստին մէջ որոշեր է՝ Արարաբեան ընկերութեան ձեռք վաճայ խուփ գիւղին մէջ բանալ իւր առաջին վարժարանը:

Յիշեալ նստին մէջ միանգամայն խորհրդարանական յանձնախումբ մը կազմեր են արական սեռէ, որոյ խորհրդոց պիտի դիմեն դժուարին գործոց մէջ: Սոյն յանձնախումբին անդամք են՝ Մա. միկոնեան Միքայէլ, Եուսուֆեան Տիգրան, Մէյրեմեղուլի Յարութիւն և Այվազեան Սրբազամ Էֆէնտիները:

Ազգանուէր - Հայուհեաց ընկերութեան ընդհանուր ժողովը այսուհետեւ պիտի գումարի Ղալաթիոյ խորհրդարանը:

— Կարնոյ առաջնորդական ընտրութեան տեղեկագիրն այս շաբթու Պատրիարքարան հոսաւ: Հետեւաբար, նորինտիր առաջնորդ Գեր. Տ. Մաղարիա Մ. վարդապետ կրնայ ուղեւորիլ ի Կարին Յարութեան տօնէն յետոյ:

— Փանի մ'օրէ հետէ Ս. Պատրիարք Հօր անձնական տկարութիւնը դժբաղդաբար սաստկացած, և բժշկական դարմանի ու հանգստեան կարօտ մնացած ըլլալով կարծեմք, չպիտի կրնայ եւ կեղեցի իջնել ներկայ տօնի օրերը:

— Ս. Էջմիածնի վեհափառ Հայրապետը յատուկ կոնգակաւ մը խաչ կրելու արտօնութիւն չնորհեր է Բուսնուդի առաջնորդական տեղապահ Գեր. Տ. Յովհաննէս Մ. վարդապետի Գրիգորեան, ի վարձատրութիւն նորա ազգասիրական ջանից և գործոց:

— Փարիզէն նամակէ մը ի մացուած է, որ Գեր. Նար - Պէյեան Սրբազան անկողին ինկած է, սրտի հիւանդութիւնը սաստկացած և ջերմի հիւանդութիւն ալ աւելցած ըլլալով:

— Գեր. Հասուն Էֆէնտի հինգ շաբթի Ս. Միւռոն օրհնեց Կաթողիկոսարանի մատարան մէջ, այս վերջին վերահաստատութեանէն յետոյ առաջին անգամն ըլլալով:

ԱՅՆ ԵՒ ԱՅԼԲ

Երկուշաբթի Խալիփի մէջ 20 ի չափ չէրքէսք տեղոյն կառավարական սլաշտնատունն երթալով, օգնութիւն խնդրէին և ունայնաձեռն դառնալէն յետոյ, քանի մը փութերու վրայ յարձակեր և տարեր են. զորս տեսնելով շուկայի մարդիկն՝ խառնութիւն դուրս եւ քաւական յաղմուք եղեր է: Առաւփարիչն իմանալով խալիփն բռնել տուեր է չէրքէսներն, և որոնելով տեսեր է որ ամենուն քով ալ 4-5 ական մէհրու կ'գտնուի, և իրենց յայտարարութեան հակառակ կարօտ չեն հացի և ողորմութեան: Ամենքն ալ չըթայակապ բանտարկել տուեր և հաղորդակցութենէ արդիւնք է:

— Մէքքէի Լիմի Հիւսէյին փաշայի թիկնապահ բժիշկ հազարապետ Պէքիր Էֆէնտի՝ որ նորա սպանուած ժամանակ ներկայ է եղեր, մայրաքաղաքս եկեր է: Սա պատմած է, թէ սպանին Այնթապին անունով, 60 տարեկան աֆղան մ'է. թէ՛ չխտակի և թէ՛ Մէքքէի մէջ հարցաքննուած ժամանակ բնաւ չէ յայտնել սպաննելուն պատճառը, և մինչեւ վերջը պիտի ըսեր է թէ Աստուծոյ տնօրէնութեամբ ըլն ըրած է և իրեն ալ սպանուիլը հարկ պիտի ըլլայ: Արտազան հանելու համար սպաննելոյն բնակարանին առջեւէն անցուցած ատենին, նորա (Լիմիին) կանայքն ու որդիքն ճաւաղործն մեր աչաց առջեւը սպաննեցէք՝ սպանցեր, և սպասաւորք դուրս ելնելով որով ու դաշնով զանակեծեր են զԱյնթապին:

— Գրառութաւորները նախնական ժողովրդական մէկ մասն առնալ են եղեր՝ մայրի ծառերուն սրտաքին կեղեւնիներէն հանել և ներքին կեղեւնիներն առնալ ուտել, որով ամեն տարի շատ մը թարմ ծառաց չորնալուն և անտառաց փնտրութեան պատճառ կը լլան: Առաջին անգամ նախնական ամեն կողմերը տարալ յոյսաբարութիւններ դրկեր, և տեղական իշխանութեանց պատուիրերէ որ զգուշանան հսկեն, և այսուհետեւ այսպէս վարուելները տուգանքի ենթարկեն:

— Կառավարութիւնը՝ պաշտօնակալաց մարտ ամսականը վերահարելու համար, 50 հազար լիւրա փոխ առաւ Ղալաթիայէն՝ 100 ին 10 տոկոսով, և մաքսի հասցիւթէն օրը 3,000 ական արծաթ մէծիտ վճարելու պայմանաւ:

— Անտիօքայ նաւահանգիստն հանուած արմուխէն մաքս չալիտի առնուելի մինչեւ մայիս վերջը, նոյն կողմանց բերքը մարախէն ապականուած և նեղութիւն ըլլալուն պատճառաւ:

— Պարսկց կառավարութեան կողմանէ պաշտօնակալ մը՝ բաւական ժամանակէ հետէ փարիզի մէջ կղերքերի փոխառութեան մը համար. բայց մինչեւ ցարդ յաջողած չէ: Ուղած դրամը 50 միլիոն փրանքի չափ է եղեր:

— Անցեալները փարիզի մատերը ծեր մարդ մը մեռեր է. գրեթէ բոլոր կեանքը չոր հաց ուտելով անցուցեր է. մինչեւ մահուան ժամանակը աշխատեր է. բժիշկ մը կանչել տալու համար հարկ եղեր է որ դրացիքն խոստանան նորա վարձը. գեղի տեղ միշտ պաղ ջուր կը մէ եղեր, առարկելով թէ դեղալաճառը դատ սուղ կը վաճառեն գեղերը. ձմեռները ոչ հաստ հագուստ կը հագնին և ոչ կրակ կը վառեն եղեր. եթէ մէկը զինքը յորդորէ որ հաստ հագուստ մը հագնին կամ քիչ մը կրակ վառեն, կ'պատասխանէ եղեր, թէ տարին 5000 ֆր. եկամուտ ունենալով կարելի չէ ընել այդ բաները: Այս ծերուն կը մեռնելէն յետոյ, եղբայրը որ իւր միակ ժառանգն է եղեր, տանը չորս գին պահուած շատ մը ոսկի ու արծաթ գտեր է:

Լաֆաշէի Գրքիչ

Գրադրական թերթի մը մէջ հետեւեալն կը կարդամք:

« Պուրններ անտառին ժարտէն տ'Աքլիմաթասիօնի վերատեսուէք անցեալ տարի Լաֆաշէի ընտանիք մը բերել տուած են: Առջի բերան շատեր կարծեցին, թէ գրեթէ սեւամորթ ճմարիտ գաճաճներ պիտի տեսնեն. բայց տեսածնին ընդհակառակն բաւական կարճահասակ բայց ոչ գաճաճ և խիստ ճերմակ էակ:

Ներ էին: Սոյն անհաւաստի տեղեկութիւնը հին ճանապարհորդաց ծայրայեղութեանց արդիւնքն են, որ Լաֆաշէի սեւագոյն երեսը տեսնելով (Լաֆաշէի ամենեւին չեն լուսնուել) նոյա բնական գոյնը դիտարկու համար իմտոյ զննած չեն, և զանոնք փոքր տեսնելով սոյն առածին ընդհանրանալուն տեղի տուած են թէ «Բաթակոնը՝ մարդոց ամենամեծերը և Լաֆաշէի քիչ ամենափոքր են»: Արանց գոյնը ճերմակ և քիչ մը գեղնի կը լարնէ, և կանանց երեսը բաւական գունաւոր է: Վերայիւեալ ժարտէնին մէջ գանուղներուն մարդերը խարտեալ կամ շագանակագոյն են: Ընթացքին անշնորհ և ծանր է. հին հեղինակ մը «Լաֆաշէի բազի պէս կը քալեն» ըսած է: Ամենքն ալ թափառական (կէօէր էվլի) լաֆաշէից յատուկ եղած գեղատը կ'հագնեն, որ արանց և կանանց մէջ գլխանոցին և վերարկուն երկայնութեան կողմանէ միայն կտարբերի, և կը բազկանայ երկայն հանգերէ կամ բաճկոնակէ մը: Ձմեռները բոլորը գրանէ եղջերուի մորթէ, և ամառները ասուեայ է, որ մինչեւ աղդերը կ'իջնէ, և մէջքէն դուրսով մը կ'ստանի, և որուն թեղանքը գունաւոր կերպսէ է. սոյն հագուստին տակէն շալկի չեն հագնիր: Բանթալօնը ասուեայ կամ մորթէ է, որուն ծայրերը եղջերուի մուշտակէ շինուած կոշիկներու (չիլմէ) անցուցած և մեծակը (քունտուրա) սրածայր և մի քանի մորթերուն կարուելէն յառաջ եկած է: Կոշիկներն ու բանթալօնը կոճին (թօխուք) վրայի կողմէն չուանով մը պընդուած են: Կուրծքերուն վրայ կ'աւտած է կարմիր կամ կապոյտ լանջապանակ մը, որ գըրպանի կամ քսակի տեղ կը ծառայէ: Ձմեռը ձեռքերնին ձեռնոց կ'գնեն: Բանթալօնը աղգրեւուն տակ, և ոչ թէ, ինչպէս յայտնի է, վրան կ'ապուած է: Արք գլուխին կը գնեն բոլորակ ասուեայ գլխանոց մի, որ Լաֆաշէի հիւսիսային կողմերը կ'ապոյտ, և հարաւային կողմերը, գորշագոյն է: Կանայք երբեմն կարմիր, և յաճախ շատ կարմիր, կ'ապոյտ կամ կանանչ գլխանոց մը կ'գնեն, աւելի նսեմագոյն չորտերով բանուած՝ որ գլուխը մինչեւ վիզը լաւ մը կ'ոգցէ:

«Թափառական Լաֆաշէի գրքից թերթէ յատկապէս եղջերիկով (կէ-յիկ) կ'ապրին, որ իրենց անուագ և հագուստ կ'հայթայթէ: Նաեւ կ'ապրին վայրի անասնոց մորթալաճառութեամբ, որ կրնան ըստ պանանել:

« Որտի համար առաջները աղեղ կ'գործածէին: Վերջը բաղիտար (զէմպէրէլի օք, եայ) գործածել սկսան, և դարուս ըստի դրները սոյն զէնքը գեւ գործածելի էր թափառական Լաֆաշէի մէջ: Այսօր ամեն տեղ հըրացան կ'գործածեն: Լաֆաշէի հին աղեղը շատ ճարտարութեամբ շինուած էր. փայտեայ կ'ապարհակիր մ' ունէին մէջքերնուն կ'աւտած կամ կ'ունակնին անցուցած, նետերով լի՝ որոնց մի քանին վայտեայ և սկիւրոս (սընճապ) և կղաքիս (զէրտէվա) սպանանելու համար ծայրը ուռած էր. մի քանին խոշոր, ծանր և եղջերուի սրածայր սուկըրով զինեալ էր՝ թռչուն սպանանելու համար. մի քանին ալ նշգրակի ձեւ երկաթով պատած էր՝ եղջերու և արջ զարնելու համար: Արք և կանայք մեծ վարպետութեամբ աղեղ կը գործածէին, և կը պատմեն թէ իրենց զաւկները աղեղնաճղութեան վարժեցունելու համար ուտելիք չէին տար, մինչեւ որ նշանակեալ նպատակին չհասցնեն իրենց նետերը:

« Տանց բոլոր կարասիքը արք կ'իջնեն: Անոնք են որ եղջերուի ոսկրէ շինուած գեղաները շարժուն օղակներով կամ պատկերներով կը արդարեն. անոնք են որ ցարասի (դուշ աղաճը) կեղեւով կողով (սէփէտ) կը շինեն. անոնք են որ կնիւնէ կողով (քիւֆէ) կ'իջնեն. անոնք են որ ձիւնի կամ սառի վրայ սահելու մոյկեր կ'իջնեն. անոնք են որ վայտեայ կը պանք կ'յարդարեն. անոնք են որ եղջերուի կոճը կը փորեն աման սկահակ (թաս) և պնակ շինելու համար. անոնք են որ կ'իջնեն ցանցեր առաջները ծառի կեղեւի թէլերէ, իսկ այժմ կանիւթի թէլերէ, սոնց մէջ տեղ տեղ զետեղուած մորթային պարկեր կան՝ ուր քարեր գըրուած են. անոնք են որ ոտայնանկելու նախնական արհեստները կ'աւտարաստեն. անոնք են որ կ'աւտարարծութեան և պանրագործութեան պիտոյքը կը պատրաստեն: Գալով կանանց՝ արանց հետ կը բաժնեն իրենց մէջ հօտերու, ձկնորսութեան և թռչնորսութեան հոգերը, և գլխէ մինչեւ ոտք պէտք եղած հագուստները շինել կանանց սեփհականեալ է: Արք առանձինն խոհանոցի գործերով կը բաղին: Առ տնին խնամոց համար բան մը չենք կարող ըսել, որովհետեւ Լաֆաշէի տունը աւել կամ այս ինչ այն ինչ բաները մաքրել չեն գիտեր: Հիմայ փարիզ գտնուող Լաֆաշէ ոչխարի միս և քիչ մը

խմոր և մի քանի քիւրէշ (այսինքնն աղած կամ չորցուցած և պէտք եղած ժամանակը ուտելու համար պահուած բաներ) զորս իրենց հետ բերած են. բայց իրենց ազգային կերակուրն այս չէ: Լաֆաշէից կերակուրոց մեծ մասը կ'իջնեն ձուկերը և եղջերուաց այլ և այլ արդիւնքը, զորս գիտ հունտերու (արորճ թօհուսու) և ջրոյ խառնուրդէն յառաջ եկած խմորեալ տեսակ մը քացախով կը ցողեն: Ձուկը՝ թարմ, ծխեալ, չորցուցած, եւ փած կամ հում կուտեն: Ձուկը չորցնելու համար կտոր կտոր ընելով օղոյն մէջ կ'իջնեն. ծխելու համար վրանաց կամ ծխեալուց գաղաթը կ'իջնեն: Երբ հում ուտեն, կանթեղի համար գործածած ձկան իւղի մէջ կը թափեն: Լաֆաշէից ամենալարգի եղող ձկնէն կերակուրը՝ փուշերը հանուած և վայրի թուրի հետ մէկտեղ մանր մանր ծեծուած գալլաճուկով (թուրնա պալըղը) շինուած խմորն է: Եղջերուի միսը Լաֆաշէից գլխաւոր անուղն է, որուն և ոչ մէկ մասը կ'իջնեն: Արիւնք, փամիւռտի մէջ հաւաքելով, ցրտի աղեղեղութեան տակ կ'ընեն մինչեւ որ սառի. այն առտեն հաղուաղլուտ քիւրէշ մը կը լայ: Ոսկրին ուղեղը (իլիք) անոնց համար պատուական կերակուր մ' է: Լեզուն ալ յարգի է: Եղջերուին միսը, որ որտի կենդանեաց մին հոտն ունի, մէկ մասը կէս հում կուտեն և մէկ մասն ալ տանց տանիքին վրայ տարածելով կ'չորցունեն ճանապարհի մէջ գործածելու համար: Մսին մի քանի մասերն ալ կը ծխեն: Եղջերուին կարագը, որ խիստ ճերմակ է, և եղջերուին կ'աւտեն շինուած պանիրը, որ հիննալէն ետքը բաւական լաւ է, Լաֆաշէից կերակուրոց լրումն է, որոնց հետ խիստ յարգի եղող արջու միսը կամ ուրիշ որտի մսերը փոփոխակի կուտեն: Բայց Լաֆաշէից որկրամուրթիւնը վերջին ծայր գըրգռող ազգային կերակուրը՝ արիւնաթան է (մալէ ժիւսա, քանըլ չօրպա): Սոյն թանը Լաֆաշէից մէջ շատ համբաւուր է: Եռացեալ ջրոյ մէջ ձգէ ճարպի կտորուանք, յետոյ եղջերուի թարմ և հեղուկ արիւն, աւելցուր քիւրէշ եղած արեւան կտորուանք առանց բուրած հօտէն անհանգիստ ըլլալու. առջէ՛ և եփէ՛ երկայն ատեն. յետոյ աւելցուր ալիւր և ցարասի շինուած աւելով մը խառնէ. դարձեալ եփէ և տաք տաք կերելով մատներդ ալ հետը չկըրծես՝ ճմարիտ Լաֆաշէի:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
Կ. Պօլիս, Սուրբան Համամ